

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa liiklusohutuse ala suunas: liiklusohutuse strateegilised suunised aastani 2020” (Euroopa Parlamendi taotlusel koostatav arvamus)

(2011/C 48/07)

Raportöör: **Anna Maria DARMANIN**

26. veebruaril 2009 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt oma kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse teemal:

„VKEdel rahastamise struktuur praeguses finantsolukorras”.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon võttis arvamuse vastu 8. juulil 2010.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 465. istungjärgul 15.–16. septembril 2010 (16. septembri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 121, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 3.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee innustab komisjoni tõhustama väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele (VKEd) suunatud rahastamisvahendeid, säilitades selleks konkurentsivõime ja uuendustegevuse raamprogrammi tagatisskeemi ka pärast praeguse rahastamisperioodi lõppu, võimaldades VKEdele struktuurifondide hõlpsat kättesaadavust ja määratledes selgelt rahastamisprioriteedid. Praeguses olukorras, kus omavahendite maht on vähenenud, pakuvad garantiiasutused oma panganduspartneritele Basel II kohast kasulikku riskimaandamist. Sellega seoses tasuks soodustada vastastikuseid tagatisi pakkuvaid institutsioone.

1.2 Komitee soovib luua mikroettevõtete ja VKEde jaoks kauplemisplatvormid. Enamikul tunnustatud väärtpaberiturgudel on VKEdele kehtestatud liiga palju aruandlusnõudeid ja liiga aeganõudvad menetlused, mistõttu jääb VKEdele väärtpaberiturule minemata. Lisaks on harilikult takistuseks ka maksumus – seda nii alternatiiv- kui ka lisanimekirjade puhul. Euroopa võrgustiku kooskõlastatava piirkondlike miniplatvormide rajamisega loodaks uus vahend, mida saab kasutada väikestele ettevõtetele lisakapitali leidmiseks. See soodustaks veel rohkem rahastamist riskikapitali ja ingelinvestorite toel. Samuti aitaks see väikestel riskikapitali investoritel toetada väikeettevõtteid.

1.3 VKEdele, eriti mikroettevõtetele, on suuremad raskused rahastamisallikate leidmisel. Lisaks jääb ühiskonnale täiesti selgusetuks, kuhu kõik pankade päästmiseks eraldatud raha on läinud. Ehk ei ole küll kõige sobivam aeg nõuda pankadelt nende andmete avaldamist, kuid siiski peab komitee õigemaks, et pangad eraldaksid kokkulepitud protsendi neile leitud päästevahenditest riikides, kus neid vahendeid kasutati, väike- ja mikroettevõtete laenudeks, eriti just uuenduslike algatuste jaoks.

1.4 Komitee innustab arendama raamistikku, mis soodustab kaasavate ja eetiliste mikrorahastamisega tegelevate asutuste

loomist. Selline rahastamisviis oleks VKEdele kahtlemata kasulik, sest selle puhul jagatakse riske ja kasumit, võimaldatakse stabiilset rahastamist ning välditakse spekulatsioone. Komisjon peaks põhjalikult tutvuma islami stiilis intressivaba panganduse ideega. Komitee kutsub komisjoni üles koostama rohelise raamatu, mille alusel käivitada arutelu osalusel põhineva panganduse üle Euroopa tasandil. Teatud riikide, nagu Ühendkuningriigi, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Luksemburgi ja Malta individuaalsed algatused on kiiduväärt, kuid need võivad hakata takistama finantsteenuste sektori edasist integratsiooni ELis. Pealegi ei pruugi eraldiseisvad ja omavahel kooskõlastamata algatused anda parimaid võimalikke tulemusi, näiteks jagada riske ja kasumit ning kasutada sotsiaalseid rahastamisviise. Islami stiilis mikrorahastamise julgustamine aitaks luua ka uusi ettevõtlustegevusi ja võidelda samal ajal vaesusega teatud piirkondades. Sellele mõeldes tuleks koostada direktiiv, milles sätestatakse koos täpsustustega alternatiivsed rahastamismeetodid ja julgustatakse neid kasutama ning millega tagatakse neile võrdsed tingimused teiste, näiteks tavapäraste rahastamismeetoditega.

1.5 Komitee teeb liikmesriikidele ettepaneku anda ise laenu otse VKEdele või anda finantsasutustele täielikke või osalisi tagatiseid, et innustada neid VKEdele laenu andma. Finantskriisi ajal kasutasid mitmed liikmesriigid kõnealust võimalust ja tänu sellele leidsid VKEd kergemini rahastamisallikaid.

1.6 Komitee arvates peaks Euroopa Investeerimisfond investima VKEdesse otse või teatud valdkonnale mõeldud allfondide, näiteks noorte ettevõtjate fondi kaudu, mis edendaks ka ettevõtluskultuuri. Lisaks peaks Euroopa Investeerimispank eraldama vahendeid vahendajapankadele, kes VKEsid igakülgset toetavad. Komitee soovib ka, et julgustamaks vahendajapankasid kasutama Euroopa Investeerimispanka vahendeid VKEde jaoks, tuleks näha ette riskide jagamine Euroopa Investeerimispankaga.

1.7 Komitee soovib erinevaid pankadepoolse rahastamise vorme, sealhulgas osalusel põhinevat, uuenduslikku ja eetilist rahastamist. Rahastamine sellisel moel, nagu seda pakub Bangladeshis asuv Grameen Bank, võib Basel II kokkuleppe tõttu jääda väga piiratuks. Rahastamisasutused ei ole sellisel positsioonil, et alustada tegelemist kõigepealt pigem probleemi kui lahendusega. Laenusüsteem peab lähtuma ühiskondliku tausta analüüsist, mitte aga varem kindlaks määratud pangandusmeetodist. Seepärast tuleb kiiresti läbi vaadata Basel II või leppida kokku tavapärasest erinevates rahastamisviisides.

1.8 ELis on hakanud tekkima ingelinvestorite võrgustikud. Sellised võrgustikud ei tundu aga kahjuks reguleeritud ja neis võib toimuda märkimisväärsed rikkumisi, mistõttu ei julge ettevõtjad seda olulist kasvu rahastamise viisi kasutada. Edendada tuleks õigusraamistikku, mis soodustab ingelinvestorite võrgustiku tegevust või muid samalaadseid algatusi.

1.9 Komitee soovib liikmesriikidel teha ingelinvestoritele ja nende võrgustikele, sealhulgas pere liikmetest investoritele, näiteks vanematele, maksusoodustusi. Paljud noored ettevõtjad kasutavad oma perekonna pakutavat raha, sest muud rahastamisallikad ei ole neile kättesaadavad. Selliseid investoreid tuleks premeerida ja ergutada nende tegevust maksusoodustustega.

2. Sissejuhatus ja taust

2.1 ELi liikmesriikide ees seisab suur katsumus: ergutada ja hoogustada ettevõtlust. Lissaboni Euroopa Ülemkogul 2000. aasta märtsis seati see eesmärgiks, et parandada tööhoivet, majandusreformi ja sotsiaalset ühtekuuluvust. 21. jaanuaril 2003 avaldas Euroopa Komisjon rohelise raamatu teemal „Ettevõtlus Euroopas”. Selles keskenduti oma ettevõtet asutavate eurooplaste vähesusele ja olemasolevate ettevõtete puudulikule majanduskasvule.

2.2 Ettevõtluse arendamine toob suurt majanduslikku ja ka sotsiaalset kasu. Ettevõtlus ei ole mitte lihtsalt uute töökohtade, uuendustegevuse, konkurentsivõime ja majanduskasvu peamine edendaja, vaid see aitab kaasa ka eneseteostusele ja sotsiaalsete eesmärkide saavutamisele (¹).

2.3 Ettevõtluse ja riigi majandussuutlikkuse vahelise seose saab panna ettevõtete elujõulisuse, uuendustegevuse, töökohtade loomise, tehnoloogia arengu ning tootlikkuse ja ekspordi kasvu

arvele. Seega ei ole ettevõtlus kasulik mitte üksnes asjasepuutuvatele inimestele, vaid ka kogu ühiskonnale tervikuna.

2.4 Ettevõtluse ja majandusarengu uuringute keskuse tehtud uuringust ilmnes, et ettevõtte asutamise rahastamine (ja haldusnõuded) on üks sagedasemaid noorte ettevõtjate ees seisvaid probleeme. Kuid üksnes 40 % eritoetust pakkuvatest organisatsioonidest peab neid tõsisemaks kui muude väikeste ettevõtete puhul kehtivaid rahalisi piiranguid. Paljud uued ettevõtted seisavad silmitsi raskustega stardilaenu jaoks tagatise leidmisel, kuid noorte ettevõtjate jaoks on see veel suurem takistus, sest nende võimalused vajalike vahendite leidmiseks on veelgi piiratumad. Sellise piirangu ulatus on eri sektorite ja majandustegevuste puhul erinev.

2.5 Praegune majanduskriis ei soosi ettevõtlust, eriti rängasti on see tabanud VKEsid. Komitee on põhjalikult käsitlenud finantskriisi kujunemist ja tagajärgi ning pangandussüsteemi otsustavat rolli selles. Tõsiasi on aga see, et kriisi mõju VKEdele kestab ikka veel ja neil on raskusi rahastamisvõimaluste leidmisel.

2.6 Samas on praeguse suundumuse jätkudes pangalaenuid jätkuvalt äärmiselt raskesti kättesaadavad (hoolimata baasintressi suurest langusest), mille põhjused on järgmised:

- kahju, mis tuleneb turuväärtuse meetodist (meetod, mille puhul pangad vähendavad oma bilansis oma väärtpaberite väärtust, sest lähitulevikus ei tundu neile turgu olevat);
- praegusest majanduslangusest tulenevad klientide lootusetud või kahtlased võlad;
- puudulik pankadevaheline rahastamine, mis ei ole paljude valitsuste meetmetest hoolimata veel taastunud;
- pidev hirm – oma töö kaotamist kartvad pankurid tõenäoliselt ei tee riskantsena tunduvaid laenuotsuseid.

2.7 Seega kehtestatakse panga kapitali jaotamisele piirangud – kapital jaotatakse kas olemasolevatele klientidele, kelle kaotamist pank ei saa endale lubada, või kvaliteetsematele fikseeritud tulumääraga väärtpaberitele, näiteks riigi võlakirjadele. Kuna valitsused vajavad üha suuremaid laenusummasid, et suunata raha oma majandusse, on riigi krediitvajadus suurenenud ning selle tulemusel jääb omakorda vähem vahendeid ettevõtete ja tarbijate laenude jaoks.

(¹) *Flash Eurobarometer*, Ettevõtluse uuring Euroopa Liidus (25 liikmesriiki), Ameerika Ühendriikides, Islandil ja Norras: analüütiline aruanne.

3. Lühike ülevaade VKEd olemusest ametliku statistika kõrval

3.1 VKEd on mitmes mõttes erilised. Kõigi nende erijoonte üleslugemine ei annaks aga õiget ettekujutust VKEd dünaamilisusest. Siiski tasuks paaril neist lühidalt peatuda.

3.2 VKEd on enamasti pereettevõtted ja neisse on kaasatud mitu põlvkonda ning selle oluline investor on perekond, kuid tema panusest alati ei piisa. VKEd tegutsevad harilikult kohapeal, mis mõjutab ka nende allhangete tegemise meetodeid ja töötajate värbamise viisi (enamasti väga ettevaatlik). Ettevõtte juhtkond ja omanikud on sisuliselt samad, lisaks on töötajad ja omanikud lähedased (mis suurendab mõlemapoolset lojaalsust). VKEd on paindlikud, dünaamilised ja kiired uuendustega kaasa minema. Harilikult kardavad VKEd oma rahavoogude juhtimisel riskida, enne laenuasutuse poole pöördumist kasutavad nad ära oma reservid, sest raha taotlemiseks ja laenude saamiseks tuleb neil läbida bürokraatia kadalipp.

3.3 Ettekujutus VKEst kui riskantsest ettevõtmisest tuleneb osaliselt VKEd olemusest: sageli on tegemist noorte ettevõttega, kes seisavad silmitsi aeganõudvate bürokraatlike rahastamismehhanismidega ning kellel puuduvad piisavad tagatised ja oma väiksuse tõttu sageli ka riskijuhtimisvahendid.

3.4 Tasub märkida, et VKEd probleemid võimenduvad veelgi enam mikroettevõtete puhul.

4. Rahastamisvahendid

4.1 **Noteerimine tunnustatud väärtpaberiturul.** Esimesi avalikke pakkumisi seostatakse harilikult hästi toimivate ettevõtetega, mis püüavad leida pikaajalist kapitali ametlikus nimekirjas olevate omandiväärtpaberite (aktsiad) või võlanõuete (võlakirjad) näol. Tavaliselt tehakse seda enne laienemiskirju, kui ettevõtete omanikud ja/või riskikapitali investorid püüavad leida väljapääsu. Lisaks on olemas teise tasandi turud, mis harilikult mikroettevõtetele ei sobi, ja seda teed saavad minna vaid VKEd sektori kõige suuremad ettevõtted. Kuigi alternatiivnimekirjades olevad ettevõtted on pigem väiksemad, kehtivad neile samad avalikustamismäärused. Noteerimise kulud on 500 000 eurot ja üle selle.

4.2 **Uued rahastamisallikad: osalusel põhinev pangandus.** Kogu Euroopas kogub tuntuks uus osalusel põhinev ja eetilise panganduse idee, mida tuntakse ka islami finantsüsteemina.

Selle huvitavad toimimispõhimõtted sobiksid praeguses kontekstis tõenäoliselt ka VKEd ja nende vajadustega. Selle raames pakutakse erinevaid rahastamisvahendeid, millest paljud ei ole ka Euroopale tundmatud. Kõnealuse rahastamisvahendi arendamist takistavad aga teatud õigusaktid, eelkõige maksunduse valdkonnas. Kahjuks on mõned liikmesriigid (nt Ühendkuningriik, Prantsusmaa, Luksemburg, Saksamaa, Malta ja Itaalia) võtnud individuaalseid meetmeid, mis võivad tekitada siseturul probleeme seoses tegutsemisega eri liikmesriikides. Võib juhtuda, et osalusel põhinevad rahastamisasutused leiavad alternatiivsete õigusaktide abil viisi ELi turule sisenemiseks.⁽²⁾

4.2.1 Selline rahastamisviis oleks VKEdele kahtlemata kasulik, sest selle puhul jagatakse riske ja kasumit, võimaldatakse stabiilset rahastamist ning välditakse spekulatsioone ja teatud tüüpi investeeringuid.

4.2.2 Eriti uus ja kiiresti arenev valdkond on islami stiilis mikrorahastamine. See seisneb mitmesuguste finantsteenuste pakkumises inimestele, keda ei peeta harilikult laenukõlblikuks, eelkõige seetõttu, et neil puuduvad tagatised, mis kaitseksid rahastamisasutust kahjumiriski vastu.

4.2.3 Mikrorahastamise tõeliselt revolutsiooniline külg seisneb võimalustes, mida see pakub inimestele, kellel varem puudus juurdepääs finantsturule: see avab uued väljavaated ja annab inimestele eneseteostuse võimaluse, kui nad saavad lõpuks viia ellu oma projekte ja ideid, kasutades selleks enda vahendeid ning vältides abi, toetusi ja sõltuvust. Kogemused mikrorahastamisega kogu maailmas on nüüdseks kindlalt tõestanud, et vaesed inimesed vajavad mitmesuguseid finantsteenuseid, olles valmis kandma nendega seotud kulud ja olles igati laenukõlblikud. Mikrorahastamise sihtrühma moodustavad nn vaesuspiiril elavad inimesed, kellel oleks lihtsam korralikku elukvaliteeti saavutada ja kellel on ettevõtlusideid, kuid puudub juurdepääs ametlikele rahastamisvõimalustele.

4.2.4 Seda teemat on vähe uuritud ja kogemused selles valdkonnas on ikka veel üsna piiratud, kuid on näha, et islami taustaga arenguriikides on mikrorahastamisel tohtu potentsiaal nii vaesuse kui ka majandusliku ja sotsiaalse tõrjutusega võitlemisel ning rahastamisasutuste kliendibaasi suurendamisel. Seega ei keskenduta osalusel põhinevas panganduses mitte ainult finantsedule, vaid ka sotsiaalse kasu maksimumi viimisele, luues korralikumad rahastamisasutused, mis pakuvad tõhusaid finantsteenuseid ka nn rohujuuretasandil.

⁽²⁾ Vt Malta juhtimisinstituudi, Malta tööandjate ühenduse ja Malta pangatöötajate liidu koostatud väljaannet „Islamic Finance in a European Union Jurisdiction Workshops Report”.

4.3 Valitsus ja ELi rahastamisskeemid. Valitsused on oma vahendajate kaudu osalenud ettevõtete edendamises mitmete meetmete, näiteks maksusoodustuste ja rahastamisskeemide kaudu, nagu toetused Euroopa Regionaalarengufondist ja Euroopa Investeeringufondist.

4.3.1 Teatavate stardikapitali ja algkapitali algatustega kaasaminek ei ole ehk olnud loodetult aktiivne.

4.4 Ingelinvestoreid, keda nimetatakse ka mitteametlikeks riskikapitali investoriteks, loetakse mittetraditsiooniliseks rahastamisallikaks. Eelkõige pakuvad nad ettevõtetele omakapitali alates ettevõtte asutamisest kuni kasvustaadiumi alguseni.

5. Võimalik tegevusraamistik investeerimise ja rahastamise kokkukuivamise leevendamiseks ja VKEdele laenude kättesaadavamaks tegemiseks

5.1 Praegustes majandusoludes on Euroopa väikeettevõtlusalgatus „Small Business Act” kiire rakendamine otsustava tähtsusega. Komitee on juba väljendanud heameelt komisjoni tehtud Euroopa väikeettevõtlusalgatus üle, kuid kordab nüüd, et ülioluline on kavandatud algatused ellu viia.

5.1.1 Praegusel ajal, mil likviidsus on VKEde jaoks luksus, kutsub komitee üles muutma hilinenud maksete direktiivi, et VKEdele kindlasti tasutaks kõigi äritehingute eest õigel ajal ja peetaks kinni 30päevasest krediitidähtajast. Rakendamine peab aga tõeliselt toimima ning tarnijad (nii era- kui ka avalikus sektoris) peavad seda järgima.

5.1.2 Teine kiiret rakendamist vajav direktiiv on vähendatud käibemaksuäärade direktiiv, milles käsitletakse kohapeal osutatavaid teenuseid ja töömahukaid teenuseid, mida osutavad peamiselt VKEd. Kuigi nimetatud direktiiv tekitab vastakaid arvamusi, on leitud, et see soodustaks VKEde kaubandustavasid, olles lõpptarbijale soodsam.

5.2 Euroopa kaubanduskodade andmetel on 30 protsendil VKEdest probleeme likviidsusega ja neist neljandiku puhul on põhjus pankade keeldumine laenu andmisest. Pangad on võetud hoolsa jälgimise alla ja nad ise on muutunud rahastamisel äärmiselt konservatiivseks, kuid sellise konservatiivse lähenemise viisi suunamine just VKEdele tekitab kahju majandusele.

5.2.1 EL on suurendanud pankadele VKEde jaoks eraldatavaid summasid, täiendades Euroopa majanduse taastamise kava abil Euroopa Investeeringupanga vahendite mahtu. VKEde kogemus aga näitab, et pangast laenu saamine on jätkuvalt väga keeruline. Nii et kuigi tundub, et VKEde laenudeks on

raha eraldatud, ei jõua see tegelikult VKEdeni. Seetõttu on oluline, et Euroopa Investeeringupanga raha haldama valitud vahendajapangad toetaksid VKEsid igati. Kui vahendajapank jätab need vahendid korduvalt VKEdele edastamata, peab Euroopa Investeeringupank kõnealuse vahendajapanga välja vahetama. Et julgustada vahendajapankasid Euroopa Investeeringupanga raha tõesti VKEdele laenama, peaksid selliste laenude riske kandma Euroopa Investeeringupank ja vahendajapangad koos, mitte üksnes viimased.

5.3 Oluline küsimus, eriti alustavate ettevõtete jaoks, on juurdepääs riskikapitalile. Algusjärgus olev Euroopa riskikapitaliturg hõlmab on vaid kaks miljardit eurot aastas, mis on vaid umbes 25 % USA samast näitajast. Vaid üks viiekümnest VKEst pöördub rahastamisaotlusega riskikapitaliettevõtte poole. Teavet riskikapitaliga rahastamise võimaluste kohta on kerge leida, kuid traditsioonilised VKEd ei tuune sageli ära võimalusi nende kaudu on tõepoolest raha saada. Selline suhtumine on seotud ka Euroopa ettevõtjate konservatiivse suhtumisega riskeerimisse: riskikapitalile eelistatakse pigem pangateenuseid.

5.4 Avalikud hanked on VKEde jaoks üks oluline võimalus, kuid VKEd ei ole praegu sel tasandil „suurte vendade” kogemuse tõttu eriti konkurentsivõimelised, üks põhjus on ka pangatagatistele ja käibearuandlusele kehtestatud karmid nõuded. Avalike hangete kaudu tuleks püüda teha VKEde-sõbralikumaid algatusi, näiteks vähendada kapitali seotust pangatagatistega, soodustada VKEde pakkumusi ja toetada nende klastreid.

5.5 Bürokratia vähendamine on VKEde seisukohast esmatähtis, sest neil lasub suuremate ettevõtete võrreldes põhjendamatult suur regulatiivne ja halduskoormus. On tõestatud, et suurettevõtetel kulub reguleerimisega seotud kohustuste peale ühe töötaja kohta keskmiselt üks euro, samal ajal kui VKEd peavad kulutama kuni 10 eurot. Komisjon liigub bürokratia vähendamise sooviga õiges suunas, kuid me oleme ikka veel kaugel sellest seisust, mis oleks VKEdele tõhusaks abiks.

5.6 Meie majanduse tulevik peitub säästvas konkurentsivõimelises. Seega tuleks rahastamisel toetada VKEsid, kes järgivad säästvuse põhimõtteid ja tegutsevad keskkonnasäästlikult.

5.7 EL pakub rohket ja ulatuslikku rahastamist nendele VKEdele, kes kasutavad uut tehnoloogiat. Traditsioonilisemad VKEd, kes pakuvad tooteid või teenuseid, vajavad aga uuenduslike sammude astumisel julgustust isegi omaenda tegevusvaldkonnas. Rahastamisvahendeid tuleks täiendavalt tõhustada, et toetada ka selliseid VKEde laialt levinud tegevusi.

5.8 Komitee mõonab, et erinevad ühendused, näiteks vastastikutunde tagatiste pakujate Euroopa ühingu liikmed, on olnud kriisi ajal kasulikud. Komitee kutsub komisjoni üles jätkama selliseid organisatsioone soosivate tingimuste loomist, et toetada VKEsid nende rahastamise tagatiste osas.

5.9 Konkurentsivõime ja uuendustegevuse raamprogramm oli VKEdele oluline vahend, mistõttu komitee palub komisjonil säilitada programmis ette nähtud VKEde tagatisskeem ka pärast 2013. aastat.

Brüssel, 16. september 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Mario SEPI
